

NAZIVI NOVIH POSLOVA- MENADŽERI NEW JOB TITLES- MANAGERS

Dobrić Nikola*

Sažetak: Ovaj rad će se baviti analizom pojave velikog broja novih naziva poslova koji kao deo svog naziva imaju reč menadžer (manager). Takođe će se osvrnuti i na definiciju šta jezički i poslovno predstavlja opravdanu upotrebu naziva menadžer, i kada je opravdano koristiti neki od već postojećih naziva. U prvom delu će kratko biti predstavljen pojam anglicizma i oblici adaptacije anglicizama iz jezika davaoca u jezik primalac. U drugom delu će biti predstavljen korpus od trideset naziva poslova na engleskom i predložena rešenja za njihovu adaptaciju u srpski jezik kao i stepen njihove opravdanosti.

Ključne reči: anglicizam, adaptacija, ekvivalent, prevođenje, kalkovanje, preoblikovanje

Abstract: This paper deals with the analysis of a large number of job titles which have, as a part, the word manager in them. It will also take upon itself to present the degree of linguistic and professional acceptance of the use of the name manager and in which cases should one use one of the existing accepted titles. The first part will briefly define the notion of an anglicism and the available techniques of adapting words from one language to another. The second part will showcase a list of thirty job titles in English and for each propose a solution for its adaptation into Serbian and the degree of its linguistic acceptance.

Key words: anglicism, adaptation, equivalents, translating, calquing, transshaping

Uvod

Promenom političke klime na ovim prostorima i skorim otvaranjem Srbije ka svetskom globalnom tržištu, a uporedo sa uplivom velikog broja anglicizama u ostale oblasti ljudskog delovanja i života, došlo je i do pojave velikog broja naziva novih poslova direktno preuzetih iz engleskog jezika. Naročito velik broj takvih naziva se može pronaći u oblasti poslovanja. Vrlo je primetan veliki broj poslova koji u svom nazivu sadrže reč *menadžer*.

U ovom radu prvo ćemo pokušati da pojasnimo pojam menadžer u ekstralingvističkom smislu, a zatim da lingvistički definišemo opravdanost i prihvatljive oblike njegovih pojedinačnih pojava.

Menadžer

Manager se u Longmanovom (Longman Business English Dictionary, 2000.) rečniku definiše kao „one who conducts business or household affairs; a person whose work or profession is management”. Prevedeno na srpski to bi glasilo „osoba koja rukovodi nekim poslom ili domaćinstvom ili neko ko radi u oblasti rukovodstva”. Po svojoj definiciji u engleskom jeziku taj naziv se upotrebljava za sve poslove rukovodećeg i direktorskog karaktera. Takva ista uloga mu se sasvim nepotrebno daje i u srpskom jeziku, iako postoje već prihvaćeni i ukorenjeni nazivi za određena zanimanja koji se sada brišu i nestaju pod uticajem tog kameleonskog naziva *menadžer*. Sa druge strane postoje i slučajevi u kojima je upotreba naziva *menadžer* u kombinaciji sa dodatnim opisom sasvim lingvistički opravdana jer tada predstavlja naziv posla za koji ne postoji odgovarajući ustaljeni ekvivalent. Potrebno je, očigledno, prvo razgraničiti kada je opravdano, a kada nije opravdano, preuzeti neku reč iz bilo kojeg stranog jezika.

* Nikola Dobrić, nastavnik stranog jezika, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad

Kao prvo, reči koje su preuzete iz engleskog jezika se uopšteno nazivaju anglicizmima.

Anglicizam

Anglicizam se, prema tome, definiše kao „reč preuzeta iz engleskog, kao jezika davaoca u sistem srpskog kao jezika primaoca”.¹ Međutim, zbog ogromnog broja preuzetih reči iz engleskog jezika javila se potreba za daljom preciznijom podelom anglicizama. Prema nivou integrisanosti oni se dele na **očigledne anglicizme** (*stejdž>stage; brauzer>browswer*) u koje spadaju sve leksičke jedinice koje su preuzete iz engleskog jezika i više su ili manje integrisane u sistem srpskog jezika; **skriveno anglicizme** (*ekonomija>economy*) uključuju reči koji odražavaju oblik i značenje svojstveno engleskim rečima; i **sirove anglicizme** (*branch manager; web sajt, web site*) u koje spadaju i leksičke jedinice koje su podvrgnute analizi u ovom radu, a predstavljaju reči preuzete iz engleskog jezika direktno, bez ikakve adaptacije prema sistemu i normama srpskog jezika.

Opravidanost

Dalje, kod preuzimanja leksičkih jedinica postoji, kao što je nagovešteno, nekoliko nivoa prihvatljivosti. U radu ćemo se ograničiti naravno na lingvističku, tj. jezički objektivnu potrebu preuzimanja reči, jer subjektivna potreba koju pojedinac ili grupa možda oseća zbog raznih društvenih i strukovnih faktora spada u domen sociologije i psihologije. Opravidanost anglicizama prati sledeću skalu²:

- a) sasvim neopravdani - u ovu grupu spadaju anglicizmi u slučajevima kada za datu reč postoje jezički ekvivalenti u jeziku primaocu (*edukacija>obrazovanje; bord>odbor*);
- b) neopravdani - javljaju se kada postoji mogućnost prevođenja sadržaja reči korišćenjem sredstava jezika primaoca (*flajer>reklamni listić; twist off zatvarač>zatvarač na odvrtanje*);
- c) uslovno opravdani - su anglicizmi koji daju mogućnost izuzetno kraće i lakše upotrebe nego bilo koji prevod ili ekvivalent (*PR umesto odeljenje za odnose sa javnošću*);
- d) opravdani - anglicizam je opravdan ako donosi neko novo značenje, neki novi aspekt već postojećem pojmu (*bejbisiterka>dadilja*);
- e) sasvim opravdani - grupa u koju spadaju anglicizmi koji donose potpuno novo značenje u jezik primaoca (*softver; mikročip*).

Pored podvrgavanja korpusa koji sledi ovoj skali opravdanosti postoji još jedan proces kroz koji anglicizam mora da prođe da bi se uspešno uklopio u sistem i norme jezika primaoca. Svaka leksička jedinica preuzeta iz bilo kojeg stranog jezika, uključujući i engleski, tipski podrazumeva određeni stepen adaptacije i integracije na ortografskom, fonološkom, morfosintaksičkom, semantičkom i pragmatičkom planu u sistem jezika primaoca, u ovom slučaju u sistem srpskog jezika.

Tehnike

Prirodni proces adaptacije reči koje bivaju preuzete iz bilo kog jezika vrši se na dva načina: ili na nivou oblika - preoblikovanjem ili na nivou sadržaja - prevođenjem, ili mešovito, kombinacijom preoblikovanja i prevođenja³.

Preoblikovanje podrazumeva proces transkripcije, tj. normativni proces adaptacije pisanja govornog oblika preuzete reči (*team leader>tim lider*) i ovakvim načinom adaptacije dobijamo **preoblikovane anglicizme**. Dalje u radu primena ovog procesa adaptacije će biti obeležena simbolom *pr*.

Prevođenje podrazumeva prenos sadržine preuzete leksikografske jedinice primenom sopstvenih jezičkih sredstava (*submarine>podmornica*) a primenom ovakvog načina adaptacije dobijamo prevedene anglicizme.

¹ Prčić, 2005

² Prčić, 2005

³ Prčić, 2005

Postoji nekoliko postupaka prevođenja⁴: **direktno prevođenje** koje podrazumeva neposredno prevođenje značenja strane reči (*photograph* > *fotografija*) dalje u radu obeležavano sa **dp**; **strukturno prevođenje** ili kalkiranje koje se prvenstveno odnosi na polimorfeme i predstavlja doslovno prevođenje elemenata polomorfemske reči u jezik primalac (*printer* > *štampač*) dalje u radu predstavljeno simbolom **sp**; i **funkcijska aproksimacija** koja stoji za izražavanje sadržaja strane reči leksičkim sredstvima jezika promaoca tako da se što jasnije oslika funkcija denotata strane reči (*HR manager* > *menadžer ljudskih resursa*), a dalje u radu će biti predstavljeno simbolom **fp**.

Primeri

Anglicizmi koji spadaju u tematiku ovog rada su nazivi novih poslova koji u sebi sadrže reč *menadžer* (*manager*) koji su preuzeti iz engleskog jezika, ali nisu bili podvrgnuti ni jednom od procesa adaptacije u srpski jezik i nalaze se, sasvim neprihvatljivo, u svom originalnom obliku. Ti anglicizmi spadaju u grupu strukovnih anglicizama i koriste ih i prepoznaju uglavnom pripadnici profesionalnih oblasti u kojima se oni pojedinačno javljaju. Da bi se uspešno uklopili u sistem i norme srpskog jezika moraju biti adaptirani pomoću nekih od pomenutih načina. Pored predloženog prihvatljivog naziva svi poslovi će biti podeljeni po njihovom nivou opravdanosti.

Primeri koji slede su preuzeti iz konkursa za poslove datih na veb-sajtu *INFOSTUD* (<http://poslovi.infostud.com/>) u periodu od četiri meseca.

Svi nazivi poslova će prvo biti podeljeni po svome stepenu prihvatljivosti u grupe, a zatim će unutar svake grupe za svaku pojedinačnu profesiju biti predloženi svi prihvatljivi adaptirani oblici, po redu od najprihvatljivijeg pa prema manje prihvatljivim verzijama. Kriterijum za prihvatljivost nekog rešenja je prvenstveno naziv posla koji postoji kao stvaran u datoj poslovnoj oblasti, koji se stvarno koristi u praksi i koji je i predložen od strane predstavnika datih oblasti koji su dali svoj doprinos ovom radu⁵. Taj kriterijum je dalje pojačan ograničenjem samo na ona rešenja koja su u skladu sa pravilima adaptacije anglicizama u srpski jezik (stoga nije prihvaćeno *brenč menadžer* za *branch manager*, iako se koristi u bankarskoj praksi, jer postoje prihvatljivi oblici kao što su *direktor filijale* ili *direktor ogranka*).

Opravdanost anglicizama će se odnositi na njihove adaptirane oblike, a ne na njihove uočene originalne oblike na engleskom jeziku, u kojima se javljaju u izvoru korpusa za ovaj rad (<http://poslovi.infostud.com/>) i vrlo često u praksi takođe, jer oni i ne spadaju u bilo koju skalu opravdanosti, štaviše ne spadaju ni u srpski jezik (koji su dalje u radu ispisani podebljanim slovima).

U prvu grupu spadaju sasvim neopravdani anglicizmi zbog toga što svi oni već odavno postoje poznati pod drugim nazivima, a sada se uvode u engleskim adaptiranim oblicima iz čistog pomodarstva, a sastoji se od sledećih poslova,:

- **Construction Project Manager:**
 1. koordinator građevinskih projekata (*fp*);
 2. upravnik gradilišta (*fp*);
- **Office Manager:**
 1. upravnik kancelarije (*sp*);
 2. generalni sekretar (*fp*);
- **Manager of internal audit:**
 1. upravnik unutrašnje revizije (*sp*);
- **Hotel Manager:**
 1. direktor hotela (*sp*);
 2. upravnik hotela (*sp*);
- **Store Manager:**

⁴ Prčić, 2005

⁵ Posebna zahvalnost pripada mojim kolegama koji su mi mnogo pomogli u pronalaženju pravih rešenja.

1. upravnik prodavnice (*sp*);
 2. direktor prodajnog objekta (*fp*);
- **Facility Management Manager:**
 1. direktor upravljanja postrojenjem (*fp*);
 2. upravnik pogona (*fp*);
 - **Quality Assurance Manager:**
 1. referent za proveru kvaliteta (*fp*);
 - **Maintenance Manager:**
 1. referent službe za održavanje (*fp*);
 2. upravnik službe za održavanje (*sp*);
 - **Branch Manager:**
 1. direktor ogranka (*sp*);
 2. direktor odeljenja (*fp*).

U drugu grupu spadaju poslovi koji su po svojoj lingvističkoj prirodi neopravdani, jer iako možda ne postoji ekvivalent datom poslu postoji mogućnost uspešnog prevođenja datog posla. U ovu grupu spadaju i uslovno opravdani poslovi koji ustvari predstavljaju jezički ekonomičnija rešenja od svojih mogućih prevoda.

- **HR Manager:**
 1. menadžer ljudskih resursa (*sp*);
 2. kadrovski menadžer (*fp*);
- **Internal Services Manager:**
 1. referent za unutrašnju organizaciju (*fp*);
 2. menadžer unutrašnje organizacije (*sp*);
- **Product Manager:**
 1. menadžer za razvoj proizvoda (*dp*);
- **Retail Credit Risk Manager:**
 1. menadžer za odobravanje kredita građanima (*dp*);
 2. menadžer za građanska kreditna pitanja (*dp*);
- **Field Manager:**
 1. upravnik vanpogonskog poslovanja (*fp*);
- **Area Manager:**
 1. oblasni direktor (*fp*);
 2. regionalni menadžer (*sp*);
- **Country Manager:**
 1. generalni direktor (ogranka kompanije) (*fp*);
- **Client Relationship Manager:**
 1. referent za brigu o klijentima (*fp*);
 2. menadžer za odnose sa klijentima (*dp*);
- **Finance Manager:**
 1. direktor finansijskog odeljenja (*dp*);
 2. upravnik blagajne (*fp*);
- **National Sales Manager:**
 1. direktor prodaje na nacionalnom nivou (*fp*);
 2. menadžer prodaje na nacionalnom nivou (*pr+fp*);
- **Manager Product Supply (of Product Supply):**
 1. referent za otpravljanje robe (*fp*);
 2. menadžer za snabdevanje (*pr+sp*);
- **Customer Service Manager:**
 1. upravnik službe za brigu o kupcima (*fp*);
 2. menadžer za brigu o kupcima (*sp*);
- **Investment Manager:**

1. menadžer za ulaganja (*dp*);
 2. menadžer za investicije (*sp*);
- **Advertising Manager:**
 1. menadžer za reklamiranje (*dp*);
 2. menadžer za promovisanje (*pr*);

U poslednju grupu spadaju opravdani i sasvim opravdani anglicizmi, jer donose ili novu dimenziju značenja već postojećim poslovima ili predstavljaju sasvim nove nazive poslova koji ne postoje ni u kakvom obliku u srpskom jeziku.

- **Manager (of) Demand and Commercial Planning:**
 1. menadžer za upravljanje potražnjom i poslovnim planiranjem (*dp*);
 2. menadžer za kontrolu ponude, potražnje i trgovinske strategije (*fp*);
- **Product Manager for Application and Software:**
 1. menadžer razvoja softvera i softverskih aplikacija (*fp*)
- **Energy Efficiency Program Manager:**
 1. koordinator programa energetske efikasnosti (*sp*);
 2. menadžer programa energetske efikasnosti (*sp*);
- **Junior Marketing Manager:**
 1. mlađi menadžer za marketing (*dp+pr*);
 2. mlađi upravnik odeljenja za promociju (*fp*);
- **Business Manager:**
 1. menadžer za poslovnu komunikaciju(*fp*);
- **Key Account Manager:**
 1. referent za veće privredne klijente (*fp*);
 2. menadžer za veće privredne klijente (*dp*);
- **Regional Sales Manager:**
 1. agent prodaje u regionu (*fp*);
 2. menadžer prodaje u regionu (*sp*);
- **Junior Brand Manager:**
 1. mlađi brend menadžer (*fp+pr*).

Zaključak

Nažalost, razlozi za pojavu ovakve sekundarne norme i pisanja preuzetih reči bez ikakve adaptacije su sve samo ne prirodni lingvistički. Razlog i u slučaju naziva profesija i u većini ostalih slučajeva pojave sekundarne norme je preovladavajući stav da ako se nešto kaže na engleskom i napiše na engleskom onda je to svakako bolje, modernije i „nobles”.

Profesionalci koji upotrebljavaju nazive poslova u svom izvornom engleskom obliku čine to jer podsvesno osećaju kako je to jedini ispravan i jedini profesionalan način, ne obazirući se na gramatiku i pravopis sopstvenog jezika.

Ovaj problem će postajati sve učestaliji i sve izraženiji ako se tom pitanju ne da dovoljno pažnje i među lingvističkom zajednicom, i u medijima, a posebno i u polju ekonomije gde se analizirani anglicizmi i sreću. Pored potrebe za dodatnim naglašavanjem ovog problema u školama, na časovima kako engleskog tako i maternjeg jezika, i pored neophodnosti da se taj problem u svim oblastima ljudskog profesionalnog delovanja dodatno pojašni i da se apeluje na rešavanje istog, kompanije same drže jedan deo rešenja. Svaka kompanija, banka i sve druge institucije ekonomskog karaktera bi morale da sopstvenim naporima angažuju stručnjake iz date lingvističke oblasti koji bi podučili sve zaposlene ispravnom načinu izražavanja i adaptacije, da zapošljavaju prevodioce umesto angažovanja nestručnjaka da to rade unutar kompanije, i da

finansiraju lingvističke projekte relevantne za njihovo polje i tako same doprinesu uvođenju reda u ovu oblast, raspršivanju nedoumica i konačnom rešenju ovog velikog problema.

Literatura

- [1] Prčić T., (2005) *Engleski u srpskom*, Novi Sad, Zmaj
- [2] Filipović R., (1986) *Teorija jezika u kontaktu*, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti IRO „Školska knjiga“
- [3] Vasić V., Prčić T., Nejgebauer G., (2001) *Du you speak anglosrpski?*, Novi Sad, *Rečnik novijih anglicizama*, Zmaj
- [4] Adam J.H., (1989) *Longman Dictionary of Business English*, Addison Wesley Longman Limited
- [5] Prčić T., (1998) *Novi transkripcioni rečnik engleskih imena*, Novi Sad, Prometej
- [6] <http://poslovi.infostud.com/>
- [7] <http://en.wikipedia.org/>
- [8] <http://www.hpsso.com/professional-liability-insurance/professions-covered.jsp>